

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Декан факультету психології Булах І.С.

_____ (підпис)
_____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЯ

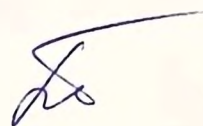
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
освітнього ступеня бакалавр
галузі знань 01 Освіта /Педагогіка
освітньо-професійної програми «Педагогіка дозвілля»

Шифр за навчальним планом ПП 1.02

Київ 2021

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми
“Психологія”, яка затверджена рішенням Вченої ради
НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол №2 від 25.10.2018 р.)

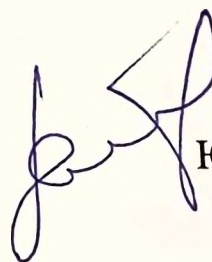
Розробник програми -
професор, доктор психологічних наук

А.М. Грись

Затверджено на засіданні кафедри теоретичної та консультативної
психології
“30 серпня 2021 р., протокол №1

Завідувач кафедри теоретичної та
консультативної психології
доцент, кандидат психологічних наук

Ю.М. Кашпур

I. Опис дисципліни

Шифр дисципліни ПП 1.02

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань (шифр, назва) 01- Освіта/Педагогіка	Кількість кредитів ЄКТС – 9		Методи навчання Лекції із застосуванням пояснювально-ілюстративного та проблемного методів. Семінарські заняття із застосуванням методу дискусії. Евристичний і дослідницький методи у самостійній роботі.
Спеціальність (код, назва) 011 – Освітні педагогічні науки. Педагогіка дозвілля.	Загальна кількість годин – 270		
Освітній рівень (бакалавр/магістр) бакалавр	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>	
	Лекції:		
	52	16	
	Семінарські (практичні) заняття:		
	42	8	
Статус дисципліни (Нормативна/вибіркова) нормативна	Лабораторні заняття:		Форми поточного контролю Модульні контрольні роботи (тестування), опитування, перевірка конспектів та індз (рефератів, есе)
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 1 -2	8	4	
Семестр	Індивідуальна робота:		
	-	-	
	Самостійна робота:		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2 - самостійна робота: 3,3	168	242	Форма підсумкового контролю Екзамен (письмовий)
	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
Мова навчання - українська	1 : 1,65	1 : 8	

Предмет вивчення навчальної дисципліни – державотворчий, політичний поступ українського народу та його предків з найдавніших часів до теперішнього часу.

Міждисциплінарні зв'язки: «Педагогіка», «Соціологія», «Філософія», «Українська мова», «Українська культура», «Дозвіллезнавство».

Мета навчальної дисципліни: сформуванню уявлення студентів про індивідуально-психологічні властивості особистості, про особливості поведінки особистості у діяльності і спілкуванні.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- висвітлити загальні закономірності, механізми виникнення, функціонування і розвитку психіки;
- сформуванню у студентів наукові погляди щодо умов психічної діяльності, умов становлення і розвитку особистості;
- формувати вміння і навички правильно і науково пояснювати психологічні факти, певні прояви особистості в умовах івент-освіти.

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

Інтегральна компетентність

Здатність до розв'язання професійно-педагогічних завдань, проблем у галузі педагогічно-дозвілєвої діяльності та рекреації, що передбачає застосування відповідних контекстних технологій, адаптованих теорій та педагогічних методів, характеризується невизначеністю умов і вимог

III. Тематичний план освітнього компоненту

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредитів ЄКТС 90 годин.

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПРН 1. Володіти основними знаннями і поняттями з педагогіки, психології, педагогіки дозвілля, теорії і методики культурно-дозвілєвої діяльності та рекреації.	ЗКЗ. Здатність використовувати управлінські технології, адекватні цілям соціально-культурної діяльності, техніку міжособистісної взаємодії з людьми різних вікових категорій.
2.	ПРН 3. Уміти конструктивно розв'язувати професійні, проблемні завдання, здійснювати суб'єкт-суб'єктну, педагогічно доцільну, партнерську взаємодію на основі загальнолюдських цінностей, етики і моралі.	ФК 4. Здатність до саморозвитку на основі рефлексії результатів професійної діяльності. ФК 6. Здатність організувати соціально-культурну, педагогічно-розвивальну діяльність усіх вікових груп населення.

III. Тематичний план освітнього компоненту

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 9 кредитів ЄКТС 270 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна(вечірня) форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Семінарські	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні	Семінарські	СРС
Модуль 1. Вступ до психології											
1.	Тема 1. Предмет, завдання, структура, проблеми сучасної психології. Історія розвитку загальної психології	4	2	2	-	6	2	1	1	1	8
2.	Тема 2. Розвиток психіки у філогенезі. Свідомість та самосвідомість людини	4	2	2	2	6	2	1		-	8
3.	Тема 3. Методи дослідження загальної психології	4	2	2		6	2	1	1	1	8
	Разом за змістовим модулем 1	12	6	6	2	18	6	3	2	2	24
Модуль 2. Психічні процеси: пізнавальна сфера людини											
4.	Тема 4. Відчуття.	4	2	2		6	2	1	1		8
5.	Тема 5. Сприймання.	4	2	2	2	6	1	1	1		8
6.	Тема 6. Пам'ять.	4	4	2		6	1	1			8
7.	Тема 7. Мислення.	4	2	2	2	6	2	1			8

8.	Тема 8. Уява.	4	2	2		6	2	2	1		8
	Разом за змістовим модулем 2	20	1 2	1 0	4	3 0	8	6	3		40
Модуль 3. Психічні процеси: пізнавальна сфера людини											
9.	Тема 9. Емоції та почуття.	2	2	2		8	2	1	1		16
10.	Тема 10. Воля.	2	4	2			2				16
11.	Тема 11. Увага.		2	2			1				16
	Разом за змістовим модулем 3	4	8	6		8	5	1	1		48
Модуль 4. Модуль 3. Психічні процеси: емоційно-вольова сфера людини											
12.	Тема 12. Психологічна характеристика активності та діяльності людини.	2	4	2	2		2	1			16
13.	Тема 13. Особистість.	2	4	2			1				16
14.	Тема 14. Психологія спілкування. Мова і мовлення.		4	2			2	1			16
15.	Тема 15. Психологія міжособистісного спілкування. Особистість у групі.		4	2				1	1		16

	Разом за змістовим модулем 4	4	12	8	2		5	3	1		64
Модуль 5. Індивідуально - психологічні властивості особистості											
16	Тема 16. Темперамент.	2	4	4			2	1	1		16
17	Тема 17. Характер.		4	2				1			16
18	Тема 18. Здібності.		2	4			2	1			18
	Разом за змістовим модулем 5	2	10	10			4	3	1		50
	Усього годин	102	52	42	8	168	28	16	8	4	242

IV. Зміст дисципліни

Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

«Вступ до психології»

Тема 1. Предмет, завдання, структура, проблеми сучасної психології.»

Предмет психології як науки. Структура, завдання та стан сучасної психології. Місце психології а системі наук. Диференціація психології на окремі наукові галузі.

Основні етапи історії психології; школи, концепції, напрями у психології. Історія психологічної думки в Україні. Природа психічного з точки зору категорії відображення.

Мозок і психіка: принципи і загальні механізми зворотного зв'язку. Функції психічного та їх представлення (локалізація) в головному мозку.

Ключові слова: диференціація, мозок, психіка, концепції, напрями.

Література [6; 9; 11; 16; 23; 70]

Тема 2. Розвиток психіки в філогенезі

Проблеми антропогенезу та розвиток форм відображення у живій і неживій природі. Розвиток психіки у філогенезі: стадії та рівні розвитку форм психічного відображення за О.М.Леонтьєвим і К.Е.Фабрі. Сутність відмінностей психіки людей від психіки тварин. Психіка і свідомість. Суспільно-історичний характер свідомості. Розвиток свідомості та її структура. Свідоме і несвідоме в психічній діяльності людини.

Ключові слова: форми відображення, розвиток психіки, свідомість, діяльність. *Література* [1; 8; 12; 20; 26; 55,60]

Тема 3. Методи загальної психології.

Теоретико-методологічні основи психологічної науки: методологія, принципи, дослідження. Основні етапи психологічного дослідження.

Характеристика конкретних методик психологічного дослідження: Організаційні (порівняльний, лонгітюдний, комплексний); інтерпретаційні (генетичний, структурний), методи кількісної та якісної обробки даних (методи математичної статистики), емпіричні методи (основні та допоміжні, експериментальні і неекспериментальні, діагностичні).

Ключові слова: методологія, принципи, етапи дослідження, методи.

Література [5; 12; 13; 21; 41; 51]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Психічні процеси: пізнавальна сфера людини

Тема 4. Відчуття.

Поняття про відчуття: відчуття як первинна форма орієнтування організму в довкіллі.

Фізіологічна основа відчуттів: органи чуття, аналізатори, рецептори. Адекватні і неадекватні подразники.

Класифікація та види відчуттів: дистантні (зорові, слухові, нюхові), контактні (смакові, больові, тактильні); екстероцептивні; інтероцептивні (органічні відчуття); пропріоцептивні (кінестетичні, статичні).

Загальні закономірності відчуттів: пороги чутливості, адаптація, взаємодія відчуттів, сенсibilізація, синестезія, контраст, індукція.

Властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість, просторова локалізація. Розвиток відчуттів у дітей.

Ключові слова: відчуття, рецептори, аналізатори, подразники, орієнтування, організм, довкілля.

Література [5; 16; 33; 38; 59; 67]

Тема 5. Сприймання.

Поняття про сприймання. Природа сприймання. Взаємозв'язки аналізаторів у процесі сприймань. Фізіологічні основи сприймань.

Роль моторних компонентів у сприйманні. Сприймання як дія.

Загальні властивості та індивідуальні особливості сприймань (предметність, цілісність, структурність, контактність, осмисленість, категоріальність, вибірковість, аперцепція, динамічний стереотип, установка). Ілюзії, галюцинації та їх причини.

Класифікація і види сприймань: за провідним аналізатором (зорові, слухові, нюхові, смакові, дотикові, статичні, кінестетичні); за формами існування матерії (простору, руху, часу).

Мимовільне та довільне сприймання. Спостереження як форма довільного сприймання.

Ключові слова: сприймання, аналізатори, властивості сприймань, види сприймань, спостереження.

Література [2; 4; 11; 23; 33; 39; 51]

Тема 6. Пам'ять.

Поняття про пам'ять. Пам'ять людини (довільна, логічна, опосередкована) і тварини (генетична, механічна). Зв'язок пам'яті людини з її здібностями та діяльністю.

Природа пам'яті: теорії і закони пам'яті

Класифікація і види пам'яті: за часом збереження матеріалу (миттєва, короткочасна, оперативна, довготривала, генетична), за переважаючим аналізатором (зорова, слухова, тактильна, смакова, нюхова); за змістом того, що запам'ятовується і відтворюється (образна, словесно-логічна, рухова, емоційна); за характером участі волі в процесах запам'ятовування і відтворення матеріалу (мимовільна і довільна).

Процеси і закономірності пам'яті:

Запам'ятовування (мимовільне - довільне, механічне - логічне, оперативне)

Заучування і прийоми його організації. Умови ефективності запам'ятовування.

Відтворення (мимовільне - довільне, впізнавання, пригадування, спогади).

Збереження і забування. Ремінісценція. Ретроактивне і проактивне гальмування. Закон забування Г. Еббінгауза.

Індивідуальні особливості і типи пам'яті.

Розвиток пам'яті у дітей.

Ключові слова: пам'ять, види пам'яті, закономірності, процеси пам'яті, гальмування, індивідуальні особливості, розвиток.

Література [2; 3; 5; 12; 18; 21, 51]

Тема 7. Мислення.

Поняття про мислення, зв'язок мислення з мовою, мовленням та чуттєвим пізнанням людини.

Теорії мислення, його фізіологічна основа. Коротка історія розвитку психології мислення. Функціонально-операційна сторона мислення. Мислительні дії і операції (порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, конкретизація, класифікація, систематизація).

Логічні форми мислення як продукти мисленнєвого процесу: поняття (родові і видові; загальні, збірні та одиничні; конкретні та абстрактні, категорії, зміст та об'єм поняття, визначення), судження (поодинокі, часткові, загальні; про існування чи неіснування певних об'єктів; про властивості об'єктів; про відношення об'єктів; прості і складні; стверджувальні і заперечні, тотожно істинні і тотожно хибні, здійсненні і нездійсненні); умовисновки (індуктивні і дедуктивні; міркування, силогізм, висновок, аналогія);

Мислення, як діяльність: процес розв'язання задач.

Класифікація та види мислення: за змістом (наочно-дійове, наочно-образне, абстрактне); залежно від змісту задач, у розв'язання яких воно включається (технічне, наукове, художнє); за характером завдань (практичне, теоретичне, інтуїтивне, аналітичне), за ступенем новизни і оригінальності (репродуктивне і продуктивне); реалістичне, аутистичне, егоцентричне.

Індивідуальні відмінності у мисленні людини (глибина - поверховість, послідовність - непослідовність, самостійність - несамостійність, критичність - некритичність, гнучкість - негнучкість, швидкість - повільність).

Інтелект людини за Р.Мейлі (логічно-форхмальний, наочно-конкретний, аналітично-рецептивний, комбінаторно-творчий, сприйнятливо-тонкий, загострено - спрямований).

Розвиток та формування культури мислення у дітей.

Ключові слова: мислення, мова, пізнання, інтелект, логічні форми.

Література [4; 5; 9; 16; 34; 35, 43]

Тема 8. Уява

Поняття про уяву як вищий пізнавальний процес. Фізіологічна основа уяви. Класифікація та види, функції уяви, індивідуальні особливості уяви.

Уява і творчість. Роль уяви в різних видах діяльності (науковій, технічній, художній).

Ключові слова: уява, пізнавальний процес, діяльність, творчість.

Література [1; 5; 15; 21; 51; 60]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

Емоційно-вольова сфера особистості

Тема 9. Емоції та почуття.

Поняття про емоції і почуття. Функції емоцій і почуттів.

Психологічні теорії емоцій, їх фізіологічна основа (еволюційна теорія Ч.Дарвіна, теорія У. Джеймса-Ланге, теорія Кеннона-Барда, активаційна теорія Лшдсея-Хебба, теорія когнітивного дисонансу Л. Фестінгера, теорія С Шехтера, інформаційна теорія П.В. Сімонова).

Види емоцій: прості і складні, вроджені і набуті.

Види почуттів: моральні, інтелектуальні, естетичні.

Форми переживання емоцій і почуттів: афекти, настрої, стреси, пристрасті, потяги, фрустрації. Емоційні стани (страх, тривога, сором, гнів, роздратування, радість та ін.)

Розвиток і виховання культури емоцій і почуттів у дітей.

Ключові слова: емоції, почуття, форми переживання, афекти, емоційні стани, види емоцій та почуттів.

Література [2; 6; 11; 29; 57; 70]

Тема 10. Воля.

Поняття про волю. Ознаки вольової поведінки. Функції волі (спонукальна і гальмівна; спрямовуюча і регулююча).

Теорії волі (інтелектуалістична, емоційна, волюнтаристська). Природа волі (реактивна, рефлексорна, мотиваційна, регуляційна, "вольового вибору"). Історія розвитку уявлень про волю.

Воля як вища психічна функція. Вольова регуляція поведінки: внутрішня і зовнішня. Внутрішній (інтернальний) та зовнішній (екстернальний) локус контролю. Критерії вольової поведінки. Вольові дії (довільні і мимовільні). Простий і складний вольовий акт. Основні фази (структура) складної вольової

дії. Потяг, бажання, хотіння як форми прояву волі. Розлади складної вольової дії: абулія та апраксія.

Класифікація вольових якостей особистості: первинні: (базвольні) - сила волі, енергійність, наполегливість, витримка, сміливість тощо, вторинні (характерологічні) - хоробрість, рішучість, впевненість в собі, самоволодіння та ін., третинні (морально-ціннісні) - відповідальність, принциповість, обов'язковість, ініціативність, діловитість та ін. Розвиток та виховання вольової активності людини: позитивні та негативні вольові якості.

Ключові слова: воля, регуляція поведінки, локус контролю, абулія, апраксія, вольові якості, вольова активність.

Література [11; 15; 29; 34; 57]

Тема 11. Увага.

Поняття про увагу. Функції уваги.

Природа уваги в теоріях та концепціях: моторна теорія уваги Т. Рібо; теорія установки Н.Д. Узнадзе; теоретична концепція П.Я. Гальперіна; вчення про осередок оптимального збудження І.М. Сеченова, Т.П. Павлова; теорія домінанти А.А. Ухтомського; нейропсихологічна (роль неспецифічних систем мозку та спеціалізованих нейронів у виникненні уваги) теорія.

Види уваги: мимовільна (пасивна) і довільна (активна), післядовільна; природна і соціально-обумовлена; безпосередня і опосередкована; чуттєва, інтелектуальна, моторна.

Форми уваги: зовнішня і внутрішня, колективна, групова, індивідуальна.

Властивості уваги: спрямованість, зосередженість, стійкість, тривалість, концентрація, інтенсивність, коливання (флуктуація), розподіл, переключення, обсяг, широта, активність.

Розвиток уваги у дітей, боротьба з неухважністю та відволіканням. Основні критерії розвиненої уваги.

Ключові слова: увага, установки, домінанта, нейрони, неухважність, відволікання, розвиток.

Література [4; 5; 6; 35; 55]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

Особистість у діяльності і спілкуванні

Тема 12. Психологічна характеристика діяльності та активності людини

Діяльність як психологічна проблема. Поняття про діяльність як прояв фізичної і психічної активності

Діяльність як фактор розвитку індивіда і становлення людської особистості та індивідуальності. Соціально-психологічний аспект діяльності. Діяльність як психофізіологічний процес: психічні процеси та досвід людини (знання, уміння, навички, звички).

Зміст і структура активності і діяльності: потреба, мотив, мета, дія (операція), спосіб, результат, контроль і оцінка. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності Інтеріоризація та екстеріоризація.

Види людської діяльності (спілкування, гра, навчання, праця); їх освоєння і розвиток.

Ключові слова: діяльність, психічна активність, індивід, спілкування, гра, навчання, праця.

Література [1; 13; 21; 36; 39, 48, 59]

Тема 13. Особистість.

Поняття особистості в психології. Людина, індивід, особистість, індивідуальність. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальної взаємодії. Основні періоди в історії вивчення та дослідження особистості (філософсько-літературний, клінічний, власне експериментальний). Типи теорій особистості: психодинамічні, соціодинамічні, інтеракціоністичні, експериментальні, неекспериментальні; структурні, динамічні.

Природа особистості в психологічних теоріях: особистість в описовій психології В.Дільтея та Е.Шпангера; типологія особистостей О.Ф.Лазурського; фрейдизм і неофрейдизм (психоаналітичні теорії особистості - З.Фрейд, К.Юнг, А.Адлер, К.Хорні, Е.Фромм, Г.Салліван та ін); "епігенетична" теорія розвитку особистості Е.Еріксона; гуманістичні теорії особистості (К.Роджерс, А.Маслоу, Ф.Перле, Ш.Бюлер); теорія особистісних рис (Г.Олпорт, Р.Кеттелл); теорії особистості у французькій соціальній школі (Є.Дюркгейм, П.Жане, К.Левін та ін); теорія соціального наочіння (біхевіоріальна модель Б.Скіннера, А.Вейс, У.Хантер, К.Лешлі); особистість у логотерапії В.Франкла; особистість у концепціях вітчизняних психологів (Л.С.Виготський, С.Л.Рубінштейн, А.В.Петровський, О.М.Леонтьєв, Б.Г.Ананьєв, Л.І.Божович, К.К.Платонов, Г.С.Костюк, Т.М.Титаренко).

Склад і структура особистості: спрямованість особистості, що визначає її активність і діяльність); індивідуально-психофізіологічні властивості особистості (статеві, вікові особливості, патологічні зміни, темперамент), соціально-психофізіологічна характеристика особистості (психічні процеси, стани, властивості, характер); соціально-генетичний аспект особистості (задатки, здібності, досвід людини).

Свідоме і несвідоме в структурі особистості. Самосвідомість. "Я-концепція" та її компоненти: когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий. Самооцінка центральний компонент "Я-концепція: за рівнем (висока, середня, низька); за співвіднесенням з реальними успіхами (адекватна, неадекватна), за особливістю функціонування (конфліктна, безконфліктна). Рівень домагань. Самоповага. Психологічні захисти.

Формування та розвиток особистості. Шляхи, умови, фактори особистісного зростання. Особистість як суб'єкт і об'єкт навчання, виховання і самотворення. Стадії розвитку особистості за Е.Еріксоном.

Ключові слова: особистість, суб'єкт, індивід, індивідуальність, свідоме, несвідоме, самосвідомість, активність, діяльність.

Література [16; 23; 36; 39, 57, 70]

Тема 14. Спілкування. Мова і мовлення.

Поняття про спілкування. Засоби спілкування: мова і мовлення в психічному розвитку людини. Невербальні засоби спілкування, їх роль у діяльності вчителя.

Фізіологічні механізми мовної діяльності.

Види мови і мовлення: монологічне, діалогічне, усне, письмове, внутрішнє, зовнішнє. Елементи мови і мовлення.

Функції мови і мовлення, експресивна, змістова.

Функції спілкування: регулювання спільної діяльності; пізнання і формування свідомості людини; самовизначення індивіда.

Форми спілкування: анонімне; функціонально-рольове; педагогічне.

Ефективність та стилі спілкування ("спільна творчість", "дружня прихильність", "загравання", "залякування", "дистанція", "менторський").

Оволодіння навичками спілкування.

Ключові слова: спілкування, мова, мовлення, фізіологічні механізми, навички.

Література [2; 5; 19; 20; 43; 53]

Тема 15. Психологія міжособистісного спілкування. Особистість у групі.

Сприймання і розуміння людьми один одного як аспект міжособистісного спілкування. Взаємини та ставлення.

Функції спілкування (комунікативна, перцептивна, інтерактивна). Взаємний вплив та пізнання в процесі міжособистісного спілкування.

Типові труднощі і техніка міжособистісного спілкування. Кризи і конфлікти в житті людини.

Класифікація груп у психології. Рівні соціально-психологічного розвитку груп.

Вплив групи на особистість та особистості на групу. Референтні групи і особистість. Проблема конформізму і нонконформізму.

Ключові слова: сприймання, розуміння, взаємини, ставлення, пізнання, кризи, конфлікти, труднощі, групи.

Література [1; 6; 8; 11; 21; 22; 36; 39; 48; 64]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5.

Індивідуально-психологічні властивості особистості

Тема 16. Темперамент.

Поняття про темперамент. Історія розвитку вчення про темперамент.

Фізіологічні основи темпераменту. Тип вищої нервової діяльності і темперамент.

Психологічна характеристика та властивості типів темпераменту: холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік.

Особистість і темперамент: проблеми виховання, навчання і професійної діяльності.

Ключові слова: властивості особистості, темперамент, вища нервова діяльність, особистість.

Література [2; 16; 23; 27; 41; 55; 58;]

Тема 17. Характер.

Поняття про характер. Природні і соціальні передумови формування характеру.

Структура характеру. Провідні риси характеру (емоційно-вольові, когнітивно-пізнавальні (інтелектуальні), морально-ціннісні, мотиваційні).

Акцентуації рис характеру. Класифікація: за тілесною конституцією людини Е.Кречмера (атлетичний, пікнічний, астеничний); типологія соціальних характерів Е. Фромма ("мазохіст-садист", "руйнівник", "конформіст-автомат"); підліткові акцентуації А.Є.Лічко (гіпертимний, циклоїдний, лабільний, астеноневротичний, сензитивний, психастеничний, шизоїдний, епілептоїдний, істероїдний, нестійкий, конформний); за характером манери спілкування К.Леонгарда (гіпертимний, дистимний, циклоїдний, збудливий, застряваючий, педантичний, тривожний, емотивний, демонстративний, екзальтований, екстравертований, інтровертований).

Ключові слова: характер, риси характеру, акцентуації характеру.

Література [4; 6; 8; 12; 31; 40; 45; 63]

Тема 18. Здібності.

Поняття про здібності. Природні і соціальні передумови здібностей.

Структура здібностей: загальні та спеціальні здібності. Здібності. обдарованість, таланти, геніальність, майстерність.

Формування та розвиток здібностей.

Ключові слова: здібності, талант, геніальність, розвиток, майстерність, обдарованість.

Література [6; 23; 35; 46; 61; 62; 67; 70]

7. Теми практичних занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Практичне заняття № 1- 2

Заняття 1

Історія становлення та розвитку психології.

1. Класифікація основних проблем і наук про людину.
2. Психологія в системі наук.
3. Становлення психології як науки про сутність і закономірності розвитку психіки; завдання психології.
4. Основні галузі психології.
5. Основні форми прояву психіки та їх взаємозв'язок (психічні процеси, стани, властивості).

Заняття 2

Основні етапи становлення та розвитку психології.

1. Природничонаукові основи психології: анатомічний субстрат психіки, рефлекторна природа психічного відображення; функції психіки та їх представлення в головному мозку.
2. Відображальна і регулятивна функція психіки. Механізми саморегуляції поведінки. Істотні ознаки соціального відображення.
3. Генетичні основи психіки і поведінки

Теми доповідей і рефератів

1. Основні етапи становлення та розвитку психології.
2. Розвиток психології в СРСР та в Україні.
3. Значення психологічних знань для педагогічної теорії і практики.

4. Зв'язок сучасної педагогічної практики з проблемами і питаннями, що розробляються в різних галузях психологічної науки.
5. Еволюція умовно-рефлекторного розуміння психіки від І.П. Павлова до сучасних психологічних концепцій:
 - модель концептуальної рефлекторної дуги по С.М.Соколову;
 - психофізіологічна поведнікова теорія К.Халла;
 - модель функціональної системи за П.К. Анохіним;
 - функціональні блоки мозку за А.Р. Лурією.
6. Роль кори головного мозку і підкоркових структур в управлінні психічними процесами і станами.
7. Проблема біологічного і соціального в розвитку психіки і поведінки людини
8. Основні генотипово обумовлені психологічні і поведінкові характеристики людини.
9. Основні етапи еволюції людини у зв'язку з її психічним, соціальним і культурним розвитком.

Практичне заняття №3.

Походження та структура психіки

1. Матеріалістичне й ідеалістичне розуміння сутності та походження психіки.
2. Нервова система: її виникнення, удосконалення та роль в розвитку форм відображення у філогенезі.
3. Механізми відображувальної діяльності на різних стадіях розвитку психіки.
4. Відмінності психіки людини від психіки тварин.
5. Суспільно-історичний характер свідомості. Культурно-історична парадигма Л.С.Виготського.
6. Свідомість та її структура. Свідоме і несвідоме в психічній діяльності людини.

Теми доповідей і рефератів

1. "Мова" і спілкування тварин.
2. Мова і її вплив на формування пізнавальних процесів дитини.
3. Елементарні і вищі психічні функції у людини. Інтелект людини.
4. Види та особливості інтелектуальної поведінки тварин.
5. Співвідношення інстинкту, рефлексу і розуму.
6. Поняття свідомості та ментальності.
- 7.

Практичне заняття №4.

Методи загальної психології

Питання до семінарського заняття

1. Проблеми методу дослідження в психології.
2. Основні етапи психологічного дослідження.
3. Метод спостереження та його види.
4. Методи опитування.
5. Діагностичні методи: тест та його види.
6. Експеримент, види експерименту.

Практична частина заняття

1. Підготувати і провести опитування (анкетування) па тему «Чому Ви обрати для навчання педагогічний вуз»
2. За результатами анкетування зробити обробку та інтерпритацію одержаних даних.

Література до практичної частини

Практична психологія. Методи вивчення особистості С.І.Болгівець, Н.А.Бастун. С В.Васьківська та ін. Вин, І, Суми: «Мрія». 1992 С. 21-35.

Теми доповідей і рефератів

1. Особливості застосування методу анамнезу у психології.
2. Характеристика методу експертних оцінок у загальній психології.
3. Моделювання як метод психологічного дослідження та його види.
4. Особливості використання методу самостереження та самозвіту.

Практичне заняття №5.

Особливості відчуттів

1. Поняття про відчуття. Значення відчуттів у житті людини, їх походження.
2. Фізіологічні основи відчуттів. Фізичні властивості середовища, які породжують відчуття різної модальності.
3. Класифікація та види відчуттів і їх характеристика.
4. Закономірності та властивості відчуттів.

Теми доповідей і рефератів

1. Зв'язок відчуттів з властивостями зовнішнього і внутрішнього середовища організму.
2. Психофізіологічні механізми формування відчуттів.
3. Зміна чутливості аналізаторів та її причини.

Практичне заняття №6.

Особливості сприймань

Питання до практичного заняття

1. Поняття про сприймання, їх фізіологічна основа.
2. Спільне та відмінне у сприйманнях та відчуттях, їх роль в жипедіяльності людини.
3. Зв'язок сприймання та моторики людини. Активний характер відчуттів і сприймань у взаємодії людини із середовищем.
4. Властивості та індивідуальні особливості сприймань.
5. Класифікація та види сприймань. Сприймання та спостереження.
6. Розвиток спостережливості у дітей.
7. Дослідження здатності до цілісного сприйняття форми предметів і співвіднесення частин геометричних фігур та предметних зображень (методика Т.Н.Головіної).

Практична частина: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Особливості професійної спостережливості вчителя.
2. Розвиток сенсорної культури особистості.

Практичне заняття №7-8

Роль та місце пам'яті в системі психічних процесів

Питання до практичного заняття №7

1. Поняття про пам'ять. Роль та місце пам'яті в системі психічних процесів.
2. Фізіологічні та біохімічні процеси пам'яті. Найважливіші теорії пам'яті в психологічній науці.
3. Класифікація та різновиди пам'яті. Взаємозв'язок і взаємодія різних видів пам'яті.
4. Процеси та індивідуальні особливості пам'яті. Кількісні та якісні характеристики пам'яті.
5. Розвиток пам'яті у дітей. Індивідуальні особливості пам'яті і здібності людини.

Практичне заняття №8.

Індивідуальні особливості пам'яті і здібності людини.

Практична частина: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Розвиток пам'яті в філо- і -онтогенезі. Фактори, що впливають на розвиток пам'яті.
2. Шляхи, прийоми і засоби тренування та покращення пам'яті.
3. Особистість, пам'ять і мотивація.
4. Порушення пам'яті та їх наслідки.

Практичне заняття № 9-10.

Мислення як вища форма психічного відображення

Питання до семінарського заняття №9

1. Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності.
2. Основні теорії мислення. Концепції розвитку мислення в онтогенезі.
3. Мисленнєві процеси та операції, їх характеристика.
4. Види мислення, їх особливості та характер взаємодії.
5. Індивідуальні особливості мислення. Стимулювання розвитку мислення з допомогою техніки брейнстормінга.
6. Основні етапи процесу вирішення мисленнєвих задач. Проблемна ситуація і задача.

Практичне заняття № 10.

Практична частина: робота з методиками.

Теми доповідей та рефератів

1. Альтернативні підходи до розвитку мислення.
2. Поняття інтелекту по Дж. Гілфорду, тести інтелекту та коефіцієнт інтелекту.
3. Зв'язок між коефіцієнтом інтелекту і життєвими успіхами.
4. Особистісні властивості творчої людини: проблеми і шляхи розвитку творчого мислення.

Практичне заняття №11.
Уява як вищий пізнавальний процес

Питання до практичного заняття

1. Поняття про уяву. її фізіологічна основа.
2. Роль уяви в житті та професійній діяльності людини.
3. Процеси створення образів уяви.
4. Класифікація і види уяви.
5. Функції та індивідуальні особливості уяви.
6. Розвиток та виховання уяви у дітей.

Практична частина заняття: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Становлення творчої професійної діяльності, співвідношення творчості і професіоналізму.
2. Психологічні особливості спільної творчої діяльності.
3. Натхненність і харизма. Поняття харизматичного впливу.
4. Поняття "інсайту", особливості його виникнення та прояву.
5. Уява та індивідуальна творчість.
6. Уява і засоби психотерапевтичного впливу.
7. Використання продуктів уяви в особистісних та проєктивних тестах.
8. Вплив уяви на стан організму.
9. Психобіологічні ритми. Сон і сновидіння.

Модуль 3

Емоційно-вольова сфера особистості

Практична робота №12.

Класифікація почуттів та емоцій

1. Питання до практичного заняття

1. Поняття про емоції та почуття. Зв'язок емоцій і почуттів з потребами людини.
2. Теорії емоцій, їх фізіологічна основа.
3. Види емоцій і почуттів, їх характеристика
4. Загальні властивості емоцій і почуттів.
5. Форми переживання емоцій і почуттів.
6. Розвиток та формування емоційної сфери дітей

2. Практична частина: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Емоції, почуття та людська індивідуальність.
2. Роль емоцій і почуттів у сфері людських взаєностосунків.
3. Прояв емоцій та почуттів в художній творчості
4. Зв'язок моторики з емоційною сферою людини.
5. Вплив органічних станів людини на її емоції та почуття.

Практичне заняття №13. Вольові якості людини

1. Питання до практичного заняття

1. Поняття про волю. Основні ознаки волі як психічного явища.

2. Функції волі: емоційно-вольова регуляція поведінки.
3. Теорії волі і її природа.
4. Воля як вища психічна функція. Структура простого та складного вольового акту.
5. Розлади складної вольової дії: чинники і наслідки.
6. Класифікація та характеристика базальних і системних вольових якостей.
7. Умови розвитку і формування та особливості виховання вольової активності людини.

2. Практична частина заняття: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Значення волі в організації діяльності і спілкування людини.
2. Зв'язок вольової регуляції поведінки з боротьбою мотивів, потребами і цілями людини. Воля і рефлексія.
3. Дитячі ігри та їх роль в розвитку волі людини.
4. Проблема взаємозв'язку високого рівня свідомості та «сили волі» особистості.
5. Психолого-філософський аналіз проблеми "свободи волі" як усвідомленої необхідності.

Практичне заняття № 14. Роль уваги в житті людини.

1. Питання до практичного заняття

1. Поняття про увагу, її роль та значення в житті і діяльності людини. Функції уваги.
2. Теорії уваги, її фізіологічні основи.
3. Види уваги, їх характеристика.
4. Властивості уваги та особливості їх взаємодії.
5. Основні критерії розвинутої уваги, шляхи та засоби її формування.

2. Практична частина: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Функції уваги в навчально-виховному процесі.
2. Умови ефективного формування уважності; способи організації і керування увагою учнів.
3. Вікові та індивідуальні особливості уваги, умови розвитку після довільної уваги в юнацькому віці.
4. "Нижчі" і "вищі" форми уваги, етапи розвитку уваги у дітей.

Модуль 4.

Особистість у діяльності і спілкуванні

Практичне заняття №15- 16.

Основні характеристики активності і діяльності.

План практичного заняття №15

1. Основні характеристики активності і діяльності.
2. Головні відмінності діяльності людини від активності тварин.
3. Структура діяльності та активності.

4. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності.
5. Види діяльності.
6. Освоєння та перетворення діяльності в процесі її розвитку. Діяльність і особистість.

План практичного заняття №16

Енергопотенціал людини та її здатність до діяльності

1. Активність і саморегуляція як стрижневі характеристики діяльності і поведінки особистості.
2. Відмінності понять активність, діяльність і творчість.
3. Енергопотенціал людини та її здатність до діяльності.
4. Механізм відображення невідчутного в предметах і явищах та неіснуючого в природі і суспільстві.
5. ІО. Психологічний зміст натхнення як творчого стану.
6. ІІ. Умови взаємного переходу гри і праці в навчання і навпаки.

Теми доповідей і рефератів

1. Характерні риси гри як одного з видів діяльності.
2. Характерні риси навчання як виду діяльності.
3. Особливості системного підходу до вивчення діяльності, поведінки особистості.
4. Основні підходи до класифікації мотивів діяльності.
5. Порівняльна характеристика процесуальної та особистісної саморегуляції.

Практичне заняття №17.

Теорії особистості

Питання до практичних занять

1. Поняття про особистість. Індивідуальність.
2. Класифікація типів та природа особистості в психологічних теоріях.
3. Структура особистості (З.Фрейда, А.В.Петровського, К.К.Платонова).
4. Самосвідомість та "Я-концепція" особистості.
5. Формування та розвиток особистості. Стадії розвитку особистості за Е.Еріксоном.
6. Проблема особистісного зростання.

Практична частина заняття: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Проблеми кібернетичного моделювання особистості.
2. Психологічна характеристика творчої особистості видатних діячів науки, техніки, культури.
3. Психологічна характеристика власної особистості.
4. Свідомість і самосвідомість як продукт природньої та соціальної еволюції людини.
5. Види суперечностей та їх роль у становленні характеру й волі особистості.
6. Форми і методи самовиховання як фактор самовдосконалення особистості.

7. Біогенетична і соціогенетична концепція розвитку особистості.
8. Мотиваційні регулятори жиггєвого шляху людини.
9. Сензитивні періоди і їх коди (числа Фібоначчі).

Практичне заняття №18-19. Спілкування. Мова і мовлення.

План до практичного заняття №18

1. Вербальні і невербальні засоби спілкування. Мова і мовлення,
2. Фізіологічні механізми мовної діяльності.
3. Види та функції мови і мовлення.
4. Функції і форми спілкування.
5. Умови, шляхи і прийоми розвитку мовлення та оволодіння навичками спілкування.
6. Ефективність та стилі спілкування.
7. Особливості педагогічного спілкування.

Практичне заняття №19.

Практична частина заняття: робота з методиками.

Елементи тренінгу по спілкуванню.

Теми доповідей і рефератів

1. Відмінності між мовою і мовленням.
2. Мова як суспільно-історичне явище.
3. Специфіка гносеологічного, семантичного, лінгвістичного і психологічного аспектів, проблеми мови і мовлення,
4. Особистісне спілкування вчителя і учнів як один із аспектів педагогічної майстерності.
5. Шляхи формування педагогічного спілкування.

Практичне заняття №20.

Психологічні механізми міжособистісних стосунків

1. Питання до практичного заняття

1. Психологічні механізми міжособистісних стосунків
2. Міжособистісні стосунки як основа соціалізації особистості.
3. Характеристика функцій спілкування
4. Кризи і конфлікти в житті людини.
5. Класифікація груп, їх характеристика.
6. Взаємовпливи в групі.

2. Практична частина заняття: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Психологічні механізми соціалізації особистості.
2. Соціальні еталони та стереотипи як стабілізуючі фактори психіки.
3. Взаєморозуміння - важлива умова встановлення й розвитку міжособистісних стосунків.
4. Роль міжособистісних стосунків у функціонуванні групи
5. Спільна діяльність як взаємодія.

6. Принципи класифікацій конфліктних ситуацій.
7. Шляхи вирішення конфліктних ситуацій.
8. Група і її роль у розвитку людини як особистості.
9. Психологічні механізми сприймання людини людиною.
10. Психологічні прояви співчуття особистості в групі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5

Практичне заняття №21-22. Темперамент

Питання до практичного заняття № 21

1. Поняття про темперамент як індивідуальні особливості динаміки психічної діяльності людей.
2. Історія розвитку та становлення вчення про темперамент.
3. Фізіологічна основа темпераменту та характеристика 4 основних типів нервової системи за І.П.Павловим.
4. Характеристика типів темпераменту за Б.М.Тепловим, В.Д.Небиліциним.
5. Психологічні особливості та властивості типів темпераменту (холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік).
6. Вплив темпераменту на індивідуальний стиль діяльності людини.

Практична частина заняття № 22: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Особливості виховання і навчання дітей різного віку залежно від типу їх темпераменту.
2. Темперамент як основа для формування певних особистісних рис людини (вразливість, емоційність, тривожність, імпульсивність тощо). і Конституційні теорії темпераменту (Кречмер, Шелдон, Сіго та ш.).
3. Вплив типу темпераменту на формування екстравертованих чи інтровертованих поведінкових характеристик людини.

Практичне заняття №23. Характер

Питання до практичного заняття

1. Поняття про характер. Його природна основа та соціальні впливи на формування характеру.
2. Структура та характеристика провідних рис характеру людини.
3. Основні типи акцентуацій рис характеру. Аналіз їх впливу на поведінку і діяльність людини.
4. Вчинок і формування провідних рис характеру особистості?

2. Практична частина заняття: робота з методиками.

Теми доповідей і рефератів

1. Вікові особливості та основні умови і механізми формування характеру.
2. Вплив темпераменту на формування рис характеру особистості.
3. Сензитивний період для становлення і розвитку позитивних рис характеру.
4. Проблема профілактики та корекцій негативних рис характеру особистості.
5. Екстравертованість та інтровертованість як прояв певних рис характеру.

Практичне заняття № 24 Здібності

1. Питання до практичного заняття

1. Поняття про здібності. Якісна та кількісна характеристика здібностей.
2. Структура та види здібностей.
3. Співвідношення та якісна характеристика понять: обдарованість, талант, геніальність і майстерність.
4. Співвідношення здібностей і задатків людини.
5. Проблема формування та розвитку здібностей.

2. Практична частина заняття: робота з методиками.

Теми доповідей та рефератів

1. Взаємодія та взаємокомпенсація здібностей.
2. Природа індивідуальних психологічних відмінностей людей за здібностями.
3. Умови та передумови формування людських здібностей.
4. Умови, фактори, особливості раннього розвитку і прояву загальних та спеціальних здібностей у дітей.
5. Міжстатеві відмінності у здібностях та їх наукове пояснення.
6. Механізми, прийоми, способи прискореного розвитку людських здібностей.

5.1. Форми і методи поточного контролю

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання знань студентів та навчально-методичної карти, де зазначено види контролю.

Порядок переведення рейтингових показників успішності здійснюється відповідно до системи рейтингових балів для різних видів контролю та порядку їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу.

Контроль навчальних досягнень

8.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	12	12
Відвідування семінарських занять	1	1	1	9	9
Відвідування практичних занять	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	1	10	9	90
Робота на практичному занятті	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	3	15

Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-
Разом		-	44	-	151
Максимальна кількість балів:					225
225:100=2,25. Студент набрав Х балів; Розрахунок: Х:2,25 = загальна кількість балів.					-

8.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Вступ до психології

Самостійна робота №1.

Питання для самостійного опрацювання

1. Визначити зв'язок сучасної педагогічної практики з проблемами і питаннями, що розробляються в різних галузях психологічної науки.
2. Проаналізуйте еволюцію умовно-рефлекторного розуміння психіки від І. П. Павлова до сучасних психологічних концепцій:
 - модель концептуальної рефлекторної дуги за Є. М. Соколовим;
 - психофізіологічна поведінкова теорія К. Халла;
 - модель функціональної системи за П. К. Анохіним;
 - функціональні блоки мозку за А. Р. Лурією.
3. Опишіть роль кори головного мозку і підкоркових структур в управлінні психічними процесами і станами.
4. Яке співвідношення між: інстинктом, рефлексом і розумом?
5. Виявіть особливості використання методів загальної психології.

Рекомендована література: 2, 10, 12, 15, 17, 18, 19, 29, 46, 47, 55, 58, 60.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Психічні процеси. Пізнавальна сфера людини

Самостійна робота №2.

Питання для самостійного опрацювання

1. Визначте зв'язок відчуттів з властивостями зовнішнього і внутрішнього середовища організму.
2. Охарактеризуйте психофізіологічні механізми формування відчуттів.

Рекомендована література: 5, 6, 17, 18, 19, 29, 44, 46, 47.

Питання для самостійного опрацювання до теми № 4-5

1. Спільне та відмінне у сприйняття та відчуттях, їхня роль у життєдіяльності людини.
2. Зв'язок сприймання та моторики людини. Активний характер відчуттів і сприймань у взаємодії людини із середовищем.
3. Розвиток спостережливості у дітей.

Рекомендована література: 5, 6, 17, 18, 19, 22, 29, 44, 46, 47.

Питання для самостійного опрацювання до теми №6

1. Розвиток пам'яті у філо- й онтогенезі.
2. Фактори, що впливають на розвиток пам'яті.

3. Особистість, пам'ять і мотивація.
4. Порушення пам'яті та їхні наслідки.

Рекомендована література: 3,5, 6, 9, 10, 17, 18, 19,20,22,29,37,43,44,46,47.

Питання для самостійного опрацювання до теми №7

1. Проблема генетичного зв'язку мислення і мовлення. Мовлення як матеріальна основа мислення.
2. Мовлення і знаково-символічна природа вищих психічних функцій.
3. Альтернативні підходи до розвитку мислення.
4. Зв'язок між коефіцієнтом інтелекту і життєвими успіхами.
5. Поняття штучного інтелекту: проблема створення і функціонування.
6. Особистісні властивості творчої людини: проблеми і шляхи розвитку творчого мислення.
7. Концепції розвитку мислення в онтогенезі.

Рекомендована література: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 17, 18, 19,20, 22, 24, 29, 33,35, 44, 46,47.

Питання до самостійного опрацювання до теми № 8

1. Роль уяви в житті та професійній діяльності людини.
2. Становлення творчої професійної діяльності, співвідношення творчості і професіоналізму.
3. Психологічні особливості спільної творчої діяльності.
4. Уява та індивідуальна творчість.
5. Використання продуктів уяви в особистісних та проєктивних тестах.
6. Вплив уяви на стан організму.
7. Психобіологічні ритми. Сон і сновидіння.

Рекомендована література: 5, 6, 7,8, 9,10,17, 18, 19,20, 22, 24, 25, 29, 32, 33, 46, 47, 52.

Модуль 3. Психічні процеси

б) емоційно-вольова сфера людини

Питання для самостійного опрацювання до теми № 9

1. Зв'язок емоцій і почуттів з потребами людини.
2. Емоції, почуття та людська індивідуальність.
3. Роль емоцій і почуттів у сфері людських взаємин.
4. Вияв емоцій та почуттів в художній творчості.
5. Зв'язок моторики з емоційною сферою людини.
6. Вплив органічних станів людини на її емоції та почуття.

Рекомендована література: 5, 7, 10, 17, 18, 19,20,21,22,24,26,29,44,46,47.

Питання для самостійного опрацювання до теми № 10

1. Значення волі в організації діяльності і спілкування людини.
2. Зв'язок вольової регуляції поведінки з боротьбою мотивів, потребами і цілями людини. Воля і рефлексія.
3. Проблема взаємозв'язку високого рівня свідомості та «сили волі» особистості.
4. Умови розвитку і формування та особливості виховання вольової активності людини.

5. Розлади складної вольової дії: чинники і наслідки

Рекомендована література: 5, 6, 7, 17, 18, 19, 22, 23, 27, 29, 44, 46, 47.

Питання для самостійного опрацювання до теми № 11

1. Функції уваги в навчально-виховному процесі.
2. Умови ефективного формування уважності; способи організації і керування увагою учнів.
3. Вікові та індивідуальні особливості уваги, умови розвитку післядовільної уваги в юнацькому віці.
4. «Нижчі» і «вищі» форми уваги, етапи розвитку уваги у дітей.

Рекомендована література: 2,5,6, 9, 10, 12, 17, 18, 19,29,46,47.

Модуль IV. Особистість у діяльності та спілкуванні

Питання для самостійного опрацювання до теми № 12

1. Охарактеризуйте особливості системного підходу до вивчення діяльності, поведінки особистості.
2. Основні підходи до класифікації мотивів діяльності.
3. Порівняльна характеристика процесуальної та особистісної саморегуляції.
4. Активність і саморегуляція як стрижневі характеристики діяльності і поведінки особистості.
5. Характерні риси гри як одного з видів діяльності.
6. Характерні риси навчання як виду діяльності.
7. Умови взаємного переходу гри і праці в навчання і навпаки.

Рекомендована література: 1, 8, 17, 18, 19,29, 33,39, 46,47.

Питання для самостійного опрацювання до теми № 13

1. Свідомість і самосвідомість як продукт природної та соціальної еволюції людини.
2. Види суперечностей та їхня роль у становленні характеру й волі особистості.
3. Форми і методи самовиховання як фактор самовдосконалення особистості.
4. Біогенетична і соціогенетична концепція розвитку особистості.
5. Мотиваційні регулятори життєвого шляху людини.
6. Розвиток і саморозвиток особистості в різних видах діяльності.
7. Поняття життєвого шляху та проблеми особистісного розвитку людини.

Рекомендована література: 4, 9, 17, 18, 19, 29, 31, 33,39,40,46,47,50.

Питання для самостійного опрацювання до теми №14

1. Відмінності між мовою і мовленням.
2. Мова як суспільно-історичне явище.
3. Специфіка гносеологічного, семантичного, лінгвістичного і психологічного аспектів, проблеми мови і мовлення.

Рекомендована література: 5, 6, 9, 10, 14, 17, 18, 19, 29, 30, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 57.

Питання для самостійного опрацювання до теми № 15

1. Соціальні еталони та стереотипи як стабілізуючі фактори психіки.

2. Взаєморозуміння – важлива умова встановлення й розвитку міжособистісних стосунків.
3. Роль міжособистісних стосунків у функціонуванні групи.
4. Спільна діяльність як взаємодія.
5. Група і її роль у розвитку людини як особистості.
6. Психологічні механізми сприймання людьми один одного.
7. Психологічні прояви співчуття особистості в групі.

Рекомендована література: 17, 18, 19, 29, 30, 42, 46, 47, 57.

Модуль V. Індивідуально - психологічні властивості особистості

Питання для самостійного опрацювання до теми № 16

1. Психологічні особливості та властивості типів темпераменту (холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік).
2. Вплив типу темпераменту на формування екстравертованих чи інтровертованих поведінкових характеристик людини.
3. Темперамент як основа для формування певних особистісних рис людини (вразливість, емоційність, тривожність, імпульсивність тощо).
4. Вплив темпераменту на індивідуальний стиль та ефективність діяльності людини.

Рекомендована література: 2, 9, 10, 12, 17, 18, 19, 29, 46, 47, 53.

Питання для самостійного опрацювання до теми №17

1. Вікові особливості та основні умови і механізми формування характеру.
2. Вплив темпераменту на формування рис характеру особистості.
3. Сензитивний період для становлення і розвитку позитивних рис характеру.
4. Психофізіологічні та соціальні проблеми профілактики та корекції негативних рис характеру особистості.
5. Екстравертованість та інтровертованість як прояв певних рис характеру.

Рекомендована література: 17, 18, 19, 29, 36, 46, 47, 50, 57.

Питання для самостійного опрацювання до теми № 18

1. Якісна та кількісна характеристика здібностей.
2. Співвідношення здібностей і задатків людини.
3. Взаємодія та взаємокомпенсація здібностей.
4. Природа індивідуальних психологічних відмінностей людей за здібностями.
5. Умови та передумови формування людських здібностей.
6. Умови, фактори, особливості раннього розвитку і вияву загальних та спеціальних здібностей у дітей.
7. Міжстатеві відмінності у здібностях та їх наукове пояснення.

Рекомендована література: 2, 5, 9, 10, 11, 13, 17, 18, 19, 29, 33, 34, 35, 46, 47.

8. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

До індивідуальної роботи у процесі вивчення навчальної дисципліни відносяться творчі й індивідуальні навчально-дослідні завдання, зокрема: дослідження практичних ситуацій; підготовка реферативних матеріалів на актуальні теми з елементами наукового дослідження та його презентація; презентація власних досліджень, підготовка до олімпіад, конференцій;

написання есе; виконання вправ різного рівня складності, складання і розв'язування задач, тестових завдань; розробка моделей, явищ і процесів; анотація опрацьованої додаткової літератури (відеофільмів, переглянутих у відео-лабораторіях); розробка поурочних планів і конспектів уроків, розробка сценаріїв виховних справ, дослідження колективу академічної групи; порівняльна характеристика вивчених явищ, процесів тощо; анотація прочитаної літератури з елементами науково-дослідної роботи; пошук в комп'ютерних мережах додаткового навчального матеріалу до запропонованих викладачем тем; анотації до; аналіз підручників; збір інформації та ознайомлення із зарубіжним досвідом, що стосується певної навчальної проблеми тощо.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Питання:

1. Предмет психології як науки.
2. Структура, завдання та стан сучасної психології.
3. Місце психології в системі наук.
4. Диференціація психології на окремі наукові галузі.
5. Основні етапи історії психології; школи, концепції, напрями у психології.
6. Історія психологічної думки в Україні.
7. Проблеми антропогенезу та розвиток форм відображення у живій і неживій природі.
8. Розвиток психіки у філогенезі: стадії та рівні розвитку форм психічного відображення за О.М.Леонтьєвим і К.Е.Фабрі
9. Сутність відмінностей психіки людей від психіки тварин. Психіка і свідомість.
10. Природа психічного з точки зору категорії відображення.
11. Мозок і психіка: принципи і загальні механізми зв'язку.
12. Функції психічного та їх локалізація в головному мозку.
13. Суспільно-історичний характер свідомості. Розвиток свідомості та її структура.
14. Свідоме і несвідоме в психічній діяльності людини.
15. Теоретико-методологічні основи психологічної науки: методологія, принципи, методи дослідження.
16. Основні етапи психологічного дослідження.
17. Класифікація методів загальної психології.
18. Характеристика конкретних методик психологічного дослідження.

Критерії оцінювання ІНДЗ (навчально-педагогічного дослідження у вигляді есе)

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна оцінка (у балах)
1	Формулювання мети і завдань роботи	2
2	Складання плану, чіткість і послідовність викладу матеріалу	4

3	Обґрунтоване розкриття проблеми, аналіз різних інформаційних джерел (наукових видань, навчальної літератури, періодичних видань, матеріалів мережі Internet), критична та незалежна оцінка різноманітних точок зору, позицій, аргументів	12
4	Зв'язок з реальною практикою, аналіз діяльності окремих організацій, конкретних проблемних ситуацій	4
5	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання поставлених завдань, творчий підхід до виконання ІНДЗ	4
6	Якість оформлення роботи	1

9. Методи навчання

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються різноманітні методи навчання:

- за джерелом інформації (словесні: розповідь, бесіда, лекція; наочні: ілюстрація, демонстрація; практичні: вправи, анкетування тощо);
- за логікою передачі і сприймання навчальної інформації (індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні);
- за ступенем самостійності мислення студентів при засвоєнні знань (репродуктивні, пошукові, дослідницькі) та ін.

10. Методи контролю

Поточний контроль під час вивчення навчальної дисципліни проходить в індивідуальній, груповій, фронтальній формі.

Методи поточного контролю: усний, письмовий, практичний, комп'ютерний і самоконтроль. Метод підсумкового контролю – *іспит*, який проводиться усно, письмово. .

Поточний контроль знань та умінь студентів з навчальної дисципліни «Загальна психологія» включає проведення однієї контрольної роботи та підсумкового контролю у формі іспиту.

Критерії оцінювання знань та умінь студентів під час навчальних занять

Бали	Критерії оцінювання
1	Студентом дана неправильна відповідь на запитання. Він ухилився від аргументації, виявив незадовільні знання понятійного апарату, спеціальної літератури або взагалі нічого не відповів Практично не знає психолого-педагогічної термінології. Володіння навчальним матеріалом на рівні розпізнавання. Не може користуватися підручником, методичними рекомендаціями, іншими дидактичними засобами. Володіє тільки окремими прийомами практичної діяльності, яких недостатньо для формування вмінь.

2	Має уяву про психолого-педагогічну термінологію. Володіє навчальним матеріалом на фрагментарному рівні. Конспект з предмету носить не систематизований, фрагментарний характер. Не вміє скласти алгоритм відповіді. Не може відповісти на питання чи виконати практичну роботу без грубих помилок на які не звертає уваги.
3	Студентом в цілому дана правильна відповідь на поставлене запитання. Проте він не зміг переконливо аргументувати її, помилився у використанні понятійного апарату, виявив низький рівень знання відповідних літературних першоджерел. Самостійно відтворює головні положення викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Знає основні психолого-педагогічні терміни. Потребує допомоги викладача чи товаришів для відтворення систематизованого навчального матеріалу. При реалізації знань в вирішенні практичних завдань потребує допомоги викладача на всіх етапах роботи. Часто допускає типові помилки які при допомозі здатен виправити. Повністю відсутнє знайомство з інформацією що викладена в додатковій літературі.
3,5	Повністю відтворює інформацію що викладена в базовому підручнику. Має значні утруднення при необхідності користування додатковою та довідниковою літературою. Епізодичне знайомство з періодичними психолого-педагогічними виданнями. Сформовані уміння може використовувати у стандартних ситуаціях які закладені у навчальні завдання. При виправленні допущених помилок потребує деякої допомоги викладача. Затрудняється при необхідності використовувати знання отриманні при вивченні інших дисциплін.
4	На основі оволодіння матеріалом в обсязі робочої навчальної програми дисципліни, під керівництвом викладача вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію про педагогічні явища. Цілком самостійно використовує набуті знання, вміння та навички в стандартних навчальних ситуаціях. Здатен контролювати свою діяльність. При контролі знань досить вільно складає алгоритм відповіді. Швидко знаходить необхідну інформацію в довідниковій літературі. Знайомий з психолого-педагогічними періодичними виданнями поточного року.
4,5	Вільно володіє матеріалом у відповідності з програмою дисципліни. Знання, вміння та навички може самостійно примінити у нестандартних ситуаціях навчального характеру. Проявляє інтерес до наукової та науково-популярної літератури з предмету. Самостійно опрацював рекомендовану, додаткову літературу з предмету. В процесі вивчення дисципліни іноді виконував реферати не передбачені робочою програмою дисципліни. Проявляє схильність до аналітико-синтетичної діяльності, здатен висловлювати власну думку що до вивченого матеріалу. Отримані знання використовує при аналізі стану навчально-виховного процесу в університеті.

5	Студентом дана правильна і вичерпна відповідь на поставлене запитання. При цьому виявлено високий рівень володіння понятійним апаратом, знання першоджерел. На основі досконалого знання матеріалу предмету студент набув знання, вміння та навички використовує при рішенні нестандартних задач. Вільно використовує міжпредметні зв'язки, орієнтується у періодичній та монографічній літературі з предмету. Легко знаходить відповіді на нестандартні, несподівані питання. У складних ситуаціях може провести аналіз на рівні теоретичного осмислення. Виявляє творчі здібності, нахил до самостійної науково-дослідної роботи.
---	---

Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «Загальна психологія» передбачає 25 варіантів завдань. Кожен варіант складається викладачем вибірково з нижченаведених переліків теоретичних та тестових завдань.

Зразок варіанта для модульної контрольної роботи (тестові завдання)

1. В якій з наведених нижче відповідей дається матеріалістичне розуміння природи психіки?
 - а) психіка – прояв безсмертної душі;
 - б) психіка і матерія – тотожні;
 - в) психіка – властивість матерії відображати дійсність;
 - г) основою буття є матерія, психіка – суб'єктивний образ об'єктивного світу;
 - д) основою буття є ідея, матерія вторинна;
2. Укажіть, в якому рядку усі перераховані поняття мають відношення до психічних явищ?
 - а) думка, спогад, мозок, розум, почуття;
 - б) відчуття, мислення, уява, дихання, інтерес;
 - в) воля, радість, уважність, сприймання, пригадування;
 - г) зацікавленість, наполегливість, гордість, травлення, біль;
 - д) характер, забування, бажання, мрії, нерви.
3. Поведінка як сукупність реакцій на біологічні і соціальні подразники є предметом такого напрямку психологічної науки, як:
 - а) гуманістична психологія;
 - б) гештальтпсихологія;
 - в) біхевіоризм;
 - г) психоаналіз;
 - д) когнітивна психологія.

Зразок варіанта для модульної контрольної роботи (завдання відкритої форми)

1. Загальна психологія як наука та її використання в роботі психолога.
2. Поняття про здібності.
3. Структура особистості.
4. Школи, напрями, концепції у психології.

5. Теорії уваги. Фізіологічні основи уваги.
6. Процеси та закономірності пам'яті.

Питання до іспиту

1. Предмет, структура, завдання і стан сучасної психології.
1. Психологія в системі наук. Основні галузі психології.
2. Методи загальної психології.
3. Основні етапи становлення і розвитку психології.
4. Мозок і психіка. Функції психіки.
5. Свідомість та її структура. Свідоме та несвідоме в психічній діяльності людини.
6. Класифікація та види відчуттів.
7. Загальні закономірності та властивості відчуттів.
8. Поняття про сприймання. Загальні властивості сприймань.
9. Класифікація і види сприймань.
10. Класифікація видів пам'яті. Процеси і закономірності пам'яті.
11. Поняття про мислення. Теорії мислення.
12. Класифікація видів мислення. Логічні форми мислення.
13. Поняття про уяву як вищий пізнавальний процес.
14. Класифікація видів уяви. Роль уяви у різних видах творчості.
15. Поняття про емоції. Функції та види емоцій.
16. Види почуттів. Форми переживання емоцій і почуттів. Емоційні стани.
17. Поняття про волю. Ознаки і прояви вольової поведінки.
18. Класифікація основних вольових якостей особистості.
20. Види та властивості уваги.
21. Поняття про діяльність як прояв фізичної і психічної активності.
22. Зміст, структура, основні види діяльності.
23. Головні відмінності людської діяльності від активності тварини.
24. Поняття про особистість. Людина. Індивід, особистість, індивідуальність.
25. Психологічна структура особистості,
26. Спрямованість особистості.
27. Самосвідомість і Я-концепція особистості. 28. Поняття про спілкування. Засоби і стилі спілкування
29. Функції та види мови і мовлення. Відмінності між мовою і мовленням
30. Класифікація груп та їх характеристика. Референтні групи та особистість,
31. Поняття про темперамент. Фізіологічна основа темпераменту.
32. Психологічна характеристика типів темпераменту.
33. Поняття про характер. Структура та акцентуації характеру.
34. Поняття про здібності. Природні і соціальні передумови здібностей.
35. Структура здібностей.
36. Предмет і завдання вікової та педагогічної психології.
37. Сучасні теоретичні концепції вікової та педагогічної психології.
38. Методи вікової та педагогічної психології.
39. Загальна характеристика розвитку психіки людини.
40. Основні умови психічного розвитку.
41. Взаємозв'язок навчання, виховання і розвитку психіки.
42. Роль діяльності у психічному розвитку дитини.

43. Рушійні сили розвитку психіки.
44. Проблема вікової періодизації.
45. Загальна характеристика перших шести років життя дитини.
46. Розвиток пізнавальної сфери дитини до вступу в школу.
47. Розвиток мовлення. Особливості спілкування дитини перших шести років життя з ровесниками та старшими.
48. Розвиток особистості у молодшому шкільному віці.
49. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка та її вплив на його психологічні особливості й поведінку.
50. Спілкування як провідний вид діяльності підлітка.

Зразок варіанта білета для складання іспиту

1. Об'єкт і предмет загальної психології
2. Загальна характеристика пізнавальних процесів.
3. Мотив і мотивація.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Згідно «Тимчасового положення про систему оцінювання навчальної діяльності, порядок переведення, відрахування та поновлення студентів, які навчаються за кредитно-модульною системою організації навчального процесу в УжНУ» (від 15 лютого 2007 р.) навчальна діяльність студента оцінюється наступним чином:

«Для лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін 50% балів оцінки модульного контролю виставляє лектор на підставі результатів перевірки рівня засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни (теоретичний компонент оцінки). Теоретичний компонент оцінки складається з сумарних результатів контрольної роботи, рефератів та інші види індивідуальних завдань. 50% балів (практичний компонент) виставляє викладач, який веде практичні, лабораторні або семінарські заняття. Практичний компонент оцінки модульного контролю лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін складає поточна успішність - усні та письмові відповіді під час занять (не більше 30% балів), оцінка письмових домашніх завдань або підготовки, виконання та захисту лабораторних робіт (не більше 20% балів)».

Змістові модулі оцінюються наступним чином:

Модульна контрольна робота	Оцінка за роботу на практичних заняттях	Самостійна та індивідуальна робота студента	Всього
50 балів	30	20	100

Приклад для іспиту

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
15	15	10	10	15	15	10	10	

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

Аудиторна, самостійна та індивідуальна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями (вказівками), практикумами, конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, електронно-обчислювальною технікою, науковою літературою та періодичними виданнями.

**Навчально-методична карта
дисципліни «ПСИХОЛОГІЯ», денна форма**

ВСЬОГО – 102 годин, з них: лекційні – 52 год., практичні заняття – 42 год., семінарські заняття-8 год., самостійна робота – 168 год.

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII
Модулі	МОДУЛЬ 1. Вступ до психології								МОДУЛЬ 2. Психічні процеси: пізнавальна сфера людини								
Назви лекцій	Л1. Предмет, завдання, структура, проблеми сучасної психології		Л.2. Історія розвитку загальної психології		Л.3. Розвиток психіки у філогенезі. Свідомість та самосвідомість людини		Л.4. Методи дослідження загальної психології		Л.5. Відчуття.		Л.6. Сприймання.		Л.7. Пам'ять		Л.8. Мислення		
Тематика практичних, семінарів	П1. Історія становлення та розвитку психології. 5 балів	С.1. Особливості сприймань 5 балів	П2. Походження та структура психіки 5 балів	С.2. Мислення як вища форма психічного відображення 5 балів	П.3. Індивідуальні особливості пам'яті і здібності людини. 10- балів	С 4. Роль та місце пам'яті в системі психічних процесів 10 балів	С4. Особливості відчуттів 6 балів	П5. Індивідуальні особливості пам'яті і здібності людини 8 балів	С.5. Уява як вищий пізнавальний процес 6 балів	П.6. Основні етапи становлення та розвитку психології. 4 бали	С7. Особливості відчуттів 4 бали						
Самостійна робота	САМОСТІЙНА РОБОТА МОДУЛЬ 1.								САМОСТІЙНА РОБОТА МОДУЛЬ 2								
Види контролю	МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 1. Контрольна робота (10 балів)								МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 2. Контрольна робота (15 балів)								
Модулі	МОДУЛЬ 3 Психічні процеси: пізнавальна сфера людини (55 балів).								МОДУЛЬ 4. Психічні процеси: емоційно-вольова сфера людини (45 балів).								
Тематика лекційних занять	Л1. Уява		Л.2 Емоції та почуття		Л.3 Воля .		Л.4. Увага		Л.5. Психологічна характеристика активності та		Л.6. Особистість.		Л7. Психологія спілкування. Мова і		Л.8. Психологія міжособистісного спілкування. Особистість		

						діяльності людини		мовлення.	у групі	
Тематика практичних семінарів	П8. Історія становлення та розвитку психології. (5 балів)	С.8. Уява як вищий пізнавальний процес (5 балів) Характер.ів)	П9.Характер. (5 балів)	С.9 Здібності (5 балів)	П10. Вольові якості людини (10- балів)	С.10 Психологічні механізми міжособистісних стосунків (10 балів)	П11 Основні характеристики активності і діяльності (6 балів)	С.11 Роль уваги в житті людини. (12 балів)	П.12 Характер (6 балів)	С.12 Енергопотенціал людини та її здатність до діяльності Темперамент (4 бали)
Самостійна робота	САМОСТІЙНА РОБОТА МОДУЛЬ 3. (5балів)					САМОСТІЙНА РОБОТА МОДУЛЬ 4. (2 бали)				
Види контролю	МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 3. Контрольна робота (10 балів).					МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 4. Контрольна робота (15 балів).				
Форма контролю	ЕКЗАМЕН (40 балів)									

13. Рекомендована література

Основна

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности. / К. А. Абульханова-Славская. - М.: Наука, 1980. - 334 с.
2. Анатомія центральної нервової системи (спинний і головний мозок). Навч.-метод, посіб. з анатомії людини./ — К. 1999. — 120 с
3. Андреева О. А. Техника тренировки памяти./ О. А. Андреева— Екатеринбург, 1992.
4. Асмолов А. Г Психология личности. Принципы общепсихологического анализа: Учебник./ А. Г. Асмолов— М.: МГУ, 1990.
5. Богданова Т. Г., Корнилова Т. В. Диагностика познавательной сферы ребёнка./ Т. Г. Богданова, Т. В. Корнилова — К., 1997.
6. Варій М.Й. Загальна психологія: [підр. для студ. вищ. навч. закл.] / М.Й. Варій. – [3-тє вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2015.-1007 с.
7. Выготский Л. С. Исторический смысл психологического кризиса / Л. С. Выготский // Собрание сочинений : В 6 т. – М., 1982. – Т. 1 : Вопросы теории и истории психологии / под ред. А. Р. Лурия, М. Г. Ярошевского. – С. 291–437.
8. Выготский Л. С. Психология. / Л. С. Выготский. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1006 с.
9. Выготский Л. С. Психология./ Выготский Л. С. М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. -1008 с. (Серия «Мир психологии»).
10. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии: Учеб. пособие./ М. В. Гамезо, И. А. Домашенко - М., 1986.
11. Загальна психологія: [підручник для студ. вищ. навч. закладів] / [О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук] Нац. пед. ун-тет ім. М.П. Драгоманова. – К.: Каравела, 2014. – 464 с.
12. Загальна психологія: практикум /Укладач З. В. Огороднійчук. — К.,- 2004.-195с.
13. Загальна психологія. Навч. Посіб. / [Сергеєнкова О.П, Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В.]. – К.: Центр учбової літератури, 2012.-296 с.
14. Збірник завдань з загальної психології /За редакцією В. С. Мер-ліна. - К, 1977.
15. История зарубежной психологии: 30-60-е годы XX века. Тексты/ Под ред. П. Я. Гальперина, А. Н. Ждан. - М., 1986.
16. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник / С.Д. Максименко. – К: «Центр навчальної літератури: 2008. – 272 с.
17. Небылицын В. Д. Темперамент/ Психология индивидуальных различий: Тексты. — М., 1982.
18. Нейрохимические основы обучения и памяти/ Под ред. Р. И. Крутикова. - М., 1989.
19. Общение и оптимизация совместной деятельности /Под ред. Г Андреевой и Я. Яноумека. - М.: Изд-во МГУ, 1987.
20. Основи загальної психології /За ред. С. Д. Максименка — К.: НПЦ «Перспектива», 1998.
21. Основи психології: Підручник /За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. — 4-е вид., стереотип. — К.: Либідь, 1999. — 632 с.

22. Питання і проблемні ситуації з психології та педагогіки/ О. Скрипченко, Л. Долинська, Д. Лисянська. — К., 1997. — 231 с
19. Практикум із загальної психології: для подвійних спеціальностей / Уклад. Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, В. В. Волошина.: — К, 2003. - 140 с.
20. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мицерекова. - М., 1996.
21. Психология межличностного познания /Под ред. А. А. Бода-лева. — М.: Педагогика, 1981. — 223 с.
22. Психология. Словарь / Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — Изд. 2-е исправл. и дополн.) — М.: Политиздат, 1990.
23. Павелків Р.В. Загальна психологія: підручник / Р.В. Павелків. – К.: Кондор, 2012. – 576 с.
24. Психологічний словник / За ред. В. І. Войтко. — К., 1982.
25. Психологія. Підручник / За ред. Ю. Л.Трофімова. — К.: Либідь, 1999.-558 с.
26. Психологія. Підручник для педагогічних вузів /За ред. Г. С. Костюка — вид. 3-тє доп. — К.: Радянська школа, 1968.
27. Психологическая диагностика: Учеб. пособ. /Под ред. К. М. Гуревича и Е. М. Борисовой. - М.: Изд-воУРАО, 1997. - 304 с.
28. Развитие и диагностика способностей /Отв. ред. Дружинин Н., Шариков В., - М., 1991.
29. Симонов П. В. Потребностно-информационная теория эмоций // Вопросы психологии. — 1982. — №6.
30. Способности и одаренность в детские годы. — М.,1984.
31. Татенко О. М. Практична психологія в Україні: історія і сучасність // Психологія: науково-методичний збірник. — К., 1993.
32. Хрестоматия по истории психологии /Под ред. П. Я. Гальперина, А. П. Жадан. - М.: МГУ, 1980.
33. Хрестоматия по ощущениям и восприятию /Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, М. В. Михайлевского. — М.: МГ 1975.
34. Хрестоматия по психологии /Сост. В. В. Мироненко, под ред. А. В. Петровского — М.: Просвещение, 1987.
35. Чудновский В. Э. Способности и личность /Воспитание способностей и формирование личности. — М., 1986.

Додаткова література

35. Айзенк Г. Ю. Проверьте свои интеллектуальные способности. / Айзенк Г. Ю. — Рига, 1992.
36. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни./ Абульханова-Славская К.А. — М.: Мысль, 1991.- 299 с.
37. Абульханова-Славская К. А. Типология активности личности // Психологический журнал. — 1985. — Т.4. — №5. — с. 3-18.
38. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. / Ананьев Б. Г. — М.: Наука, 1977. - 380 с.
39. Ананьев Б. Г Психология чувственного познания./ Ананьев Б. Г — М., 1960.
40. Ананьев Б. Г., Палей И. М. О психологической структуре личности // Проблемы личности. / Б. Г. Ананьев, И. М. Палей — М.: Наука, 1970. — с. 39-50.

41. Анастаси А. Психологическое тестирование./ Анастаси А. — М.: Педагогика. — Т. 1,2.
42. Андреева Н. Г, Обухов Д. К. Эволюционная морфология нервной системы позвоночных./ Н. Г. Андреева, Д. К. Обухов — СПб,М., 1991.
43. Анциферова Л. И. О динамическом подходе к психологическому изучению личности // Психологический журнал, 1981. — Т. 2. — №2. - с. 8-18.
44. Артамонов И. Д. Иллюзии зрения. / Артамонов И. Д. — М., 1969.
45. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирования личности./ Асеев В. Г. — М.: Мысль, 1976. - 158 с.
46. Басейн Ф. В. О «силе Я» и «психологической защите» // Вопросы философии - 1969. - №2. - с. 118-125.
47. Басейн Ф. В. О развитии взглядов на предмет психологии // Вопросы психологии — 1974. — №4. — с. 101-113.
48. Батищев Г. С. Единство деятельности и общения // Принципы материалистической диалектики как теории познания. — М.: Наука, 1984. - с. 194-210.
49. Белявский И. Г, Шкуратов В. А. Проблемы исторической психологии./ И. Г. Белявский, В. А. Шкуратов — Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовского ун-та, 1982. — 224 с.
50. Берне Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание. / Берне Р. — М.: Прогресс, 1986.
51. Бехтерев В. М. Данные эксперимента в области коллективной рефлексологии// Новое в рефлексологии и физиологии нервной системы. - М., Л.: Гос. Изд-во, 1925. - с. 306-337.
52. Брушлинский А. В., Поликарпов В. А. Мышление и общение. — Минск: БГУ; 1980.
53. Буева Л. П. Социокультурный опыт и механизмы его освоения человеком //
54. Виноградов Е. С. Изменение частоты рождения одарённых детей в разных фазах 11-летнего солнечного цикла за 1100 лет // Вопросы психологии. — 1991. — №6.
55. Гуцуляк Н.М., Матейчук Н.Г., Психологія: навчальний посібник / уклад. Н.М. Гуцуляк, Н.Г. Матейчук. – Чернівці: Технодрук, 2014. – 300 с.
56. Запорожец А. В., Эльконин Д. Б. Вклад ранних исследований А. Н. Леонтьева в развитие теории деятельности // Вестник МГУ - Сер. 14. Психология. - 1979. - №4. - с. 14-24.
57. Копець Л.В. Психологія особистості: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Л.В. Копець. – К.: Вид. дом, «Києво-Могилянська академія», 2007, - 460 с.
58. Кудерміна О.І. Психологія: навчальний посібник [Електронний ресурс] / Л.І. Казміренко, О.І. Кудерміна, О.Є. Мойсєєва. – Режим доступу: http://www.naiav.kiev.ua/files/kafedru/up/pidruch_psuxologiya.pdf
59. Ломов Б. Ф. Психические процессы и общение // Методологические проблемы социальной психологии. — М.: Наука, 1975. — с. 124-195, с. 151-164. с.
60. М'ясоїд П.А. Курс загальної психології: Підручник: у 2 т. / П.А. М'ясоїд. – К.: Алерта, 2011. – Т. 1. – 496 с.

61. Моляко В. С. Концепція виховання творчої особистості // Радянська школа. — 1991. — №5,
62. Пекелис В. Что такое гениальность? /Хрестоматия популярной психологии. — М., 1990. — 325 с.
63. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 3-тє вид. / Ю.О. Приходько, В.І. Юрченко – К.: Каравела., 2016. – 320 с.
64. Проблемы психологии личности /Под ред. Е. В. Шороховой и О. И. Золотовой. - М.: Наука, 1982. - 245 с.
65. Психологія: Підручник / [Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук; за ред. Ю.Л. Трофімова]. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.
66. Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Психология человека. Введение в психологию субъективности. Основы психологической антропологии /Учебное пособие для ВУЗов. — М., 1995.
67. Тихомиров Л. Ф. Развитие познавательных способностей детей / Популярное пособие для родителей и педагогов. — Ярославль: Академия развития, 1997. — 240 с.
68. Хрестоматия по истории психологии / Под ред. П. Я. Гальперина, А. П. Жадан. - М.: МГУ, 1980.
69. Стрессы в повседневной жизни детей // «Наука і освіта». (Матеріали к міжнародному конгресу). — Спецвыпуск. — Одесса, 2000.
70. Савчин М.В. Загальна психологія: навч. посіб / М.В. Савчин – К.: Академвидав, 2015. – 464 с.

13. Інформаційні ресурси

1. www.nbuv.gov.ua (бібліотека ім.В.І.Вернадського)
2. www.mon.gov.ua (МОНМС України)